

Agentschap
Ondernemen

Vlaanderen
In Actie
Pact 2020

***Je bent jong
en je wil ...
ondernemen!***

1. Een carrière als ondernemer

In ieder van ons schuilt een ondernemer. Het klinkt als een jongensdroom of meisjeswens. Ondernemer worden, betekent de begane paden verlaten. Voor jezelf beginnen, laten zien wat je kan, iets opbouwen. Je bepaalt zelf hoe je toekomst er uit gaat zien. Je ziet kansen en doet er alles aan om die met beide handen te grijpen.

Maar dit betekent dikwijls dat je een drempel moet overschrijden. Je moet bereid zijn om hard te werken aan het ontwikkelen en inzetten van je eigen talenten. Er is risico omtrent al of niet slagen, financiële onzekerheid, of gewoon het onbekende. Als net afgestudeerde of bijna afgestudeerde jongere ligt het vaak voor de hand om voor een bedrijf te gaan werken. De beslissing om ondernemer te worden moet je zelf nemen. Luister daarbij naar jezelf. Wat wil je zelf echt doen? Neem de beslissing.

In Vlaanderen hebben we een grote behoefte aan ondernemerschap. Willen we onze welvaart op peil houden dan is het cruciaal dat meer mensen, meer jongeren de stap naar een eigen onderneming zetten. Vlaanderen hoopt dat ze de ambitie hebben hun zaak uit te bouwen tot een succesvolle, snelgroeiende onderneming die ook internationaal succes heeft.

Typisch voor Vlaanderen zijn de familiale ondernemingen. Misschien ben jij wel de aangewezen persoon om het familiebedrijf over te nemen en in de voetsporen van je ouders, grootouders, overgrootouders te treden. Ook dan moet je goed voorbereid zijn en gewapend zijn voor de uitdagingen van vandaag.

Eens je beslist hebt om ondernemer te worden, kan je op heel wat steun rekenen. Het Agentschap Ondernemen en haar partners geven je toegang tot accurate informatie, advies en begeleiding. Ze helpen ook op weg naar gepaste financiering voor jouw start en daarna. Zo zet je goed voorbereid en gesteund je eerste stappen als ondernemer.

2. De overheid steunt jouw plan

Elke geslaagde onderneming begint met een goed plan: het businessplan. Het Agentschap Ondernemen komt binnenkort op de proppen met een pre-startersmaatregel waardoor je spotgoedkoop een beroep kunt doen op een ervaren adviseur om de haalbaarheid van jouw idee te onderzoeken. Dit zal je helpen om de zaak realistisch in te schatten en op een correcte manier te starten.

Koken kost geld, dus ook de start van een onderneming. Met de Winwinlening moedigt de Vlaamse overheid particulieren fiscaal aan om geld ter beschikking te stellen aan startende ondernemers. Als je geld leent bij de bank, dan is Vlaanderen bereid om gedeeltelijk borg te staan via de Waarborgregeling. De Winwinlening wordt zelfs vanaf eind 2010 tot 100.000

euro verhoogd. Via de Participatiemaatschappij Vlaanderen biedt de overheid een aantal specifieke formules voor wie start met bijv. kinderopvang, een innovatief idee, een creatieve activiteit. Info: www.pmvlaanderen.be.

De federale overheid leent zelf startkapitaal uit via het Participatiefonds. Deze 'bank van de overheid' heeft financieringsproducten op maat van startende en gevestigde ondernemingen. Starters kunnen in een aantal gevallen zelfs rekenen op verregaande begeleiding. In het kader van het Plan Jonge Zelfstandigen bestaat voor de eerste maanden een overbruggingsinkomen. Info: www.fonds.org.

Ben je op zoek naar een privé-investeerder – een zogenaamde business angel – dan kan je die vinden in de brochure Risicokapitaal van het Agentschap Ondernemen. Daarin vind je niet alleen een overzicht van de private participatiemaatschappijen, maar ook van de overheidsinitiatieven op dit vlak.

Informeer bij jouw gemeentebestuur naar de mogelijkheden voor jonge ondernemers. Veel lokale overheden geven een eigen subsidie.

Eenmaal je zaak is opgestart, kan je via de webtoepassing Kmo-portefeuille steun bekomen voor opleiding en advies. Info: www.kmo-portefeuille.be.

En wist je dat de Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding ook aan ondernemers heel wat steun verleent bij arbeidssituaties? Denk maar aan het aanwerven van je eerste werknemer, het behouden van je recht op werkloosheid, enz. Info: www.vdab.be.

Kortom, de overheid biedt heel veel steun aan ondernemers. Een ruim overzicht van deze en andere maatregelen is gebundeld in de brochurereeks 'Subsidieleidraad' van het Agentschap Ondernemen. Een handig overzicht van de administratieve formaliteiten vind je in de brochure 'Mijn eigen zaak'.

Alle brochures zijn beschikbaar op www.agentschapondernemen.be.

Heb je nog vragen of nood aan een persoonlijke toelichting? Dan kan je voor de bespreking van je concreet project steeds vrijblijvend terecht bij een accountmanager van het Agentschap Ondernemen in jouw provincie. Zo ben je zeker dat je geen enkele subsidie mist.

3. Starten doe je niet alleen

Niet enkel de overheid heeft oog voor starters. Tal van organisaties en bedrijven staan klaar om jou met raad en daad te helpen. Een aantal daarvan werken met overheidssteun, anderen niet. Dat is echter niet het belangrijkste: wat telt is dat zij jou op de juiste weg helpen.

Vraag raad en laat je begeleiden!

Toets je persoon. Of je onderneming een succes wordt hangt van veel factoren af. Niet in het minst van je eigen persoonlijkheid, je verwachtingen en je mogelijkheden. Ben je uit het goede hout gesneden om een eigen zaak te starten? Vormt je familiale situatie een hindernis of juist een stimulans? Wat motiveert je echt, welke zijn je doelstellingen, welke zijn je sterke en zwakke punten,...?

Op de website van de VDAB, www.vdab.be, vind je een 'ondernemerstest' die je ondernemersprofiel bepaalt. Wie inschrijft voor de ondernemersopleidingen bij Syntra, VDAB en Unizo kan zijn ondernemerschap testen met de Entre Spiegel.

Toets je idee. Een goed idee brengt je al een heel eind. Het is belangrijk dat je jouw idee vooraf kan toetsen. Het Agentschap Ondernemen werkt aan een nieuwe wedstrijdformule voor studenten, vorsers en jonge en ervaren professionals.

Met een innovatief idee ga je best ook eens langs bij een Innovatiecentrum, www.innovatiecentrum.be. Zij begeleiden bedrijven bij het opmaken en uitwerken van hun innovatieplannen.

Toets de haalbaarheid. Een onderneming opstarten, houdt steeds risico's in. Een goede voorbereiding en planning kunnen dit risico niet uitsluiten, maar voorkomen wel verrassingen. Het Agentschap Ondernemen geeft je een leidraad bij het opmaken van je ondernemingsplan en via het invuldocument 'Startkompas' kan je zelfstandig de haalbaarheid van je project onderzoeken. De accountmanagers van het Agentschap Ondernemen kunnen je hierbij op weg helpen.

Je kan je ook individueel laten begeleiden en de haalbaarheid laten beoordelen door de 'startersdiensten' van ondernemersorganisaties zoals Unizo, www.unizo.be, of Voka, www.voka.be. Daarnaast bestaan er tal van privé advieskantoren. Wanneer je een beroep doet op een door Agentschap Ondernemen erkende adviseur, kan je bovendien de advieskosten halveren via de kmo-portefeuille. Ook provinciale en lokale overheden hebben vaak projecten voor starters in het algemeen of voor specifieke doelgroepen.

Een tip: veel banken, ondernemingsloketten en sociale secretariaten bieden ondersteuning via hun website of zelfs persoonlijk contact.

Zie je door de bomen het bos niet meer? Vraag dan raad aan een accountmanager van het Agentschap Ondernemen. Die kan je op weg helpen naar de geschikte partner.

4. Interessante initiatieven gesteund door het Agentschap Ondernemen

4.1. VLAJO

Vlajo wil studerende jongeren op een spontane manier hun eigen potentieel leren ontdekken en hun blik op de toekomst verruimen. Vlajo wil een stevige brug bouwen tussen jongeren en bedrijven door middel van de bewezen "learning-by-doing" methodiek, waarbij jongeren hun competenties en ondernemingszin kunnen ontdekken.

Vlajo heeft een ruim aanbod van projecten:

JIEHA! - Ethisch ondernemen met Jieha!

Jieha! of Jong Initiatief voor Ethische Handel is een korte ondernemingservaring, waarbij jongeren niet alleen leren hoe ze verkoopgesprekken moeten aangaan, maar evenzeer stilstaan bij ethisch bewustzijn. Het programma loopt zo'n 10 tot 18 weken in het derde, vierde of vijfde jaar secundair onderwijs. Ze starten een eigen onderneming op en verkopen fair tradeproducten.

MINI-ONDERNEMING - Een eigen onderneming van a tot z

De leerlingen van de derde graad kiezen of maken zelf hun eigen producten of diensten en vervolgens beheren ze hun mini-onderneming volgens de regels van de kunst. Ze voeren een boekhouding, doen marktonderzoek, organiseren verkoopmomenten, houden aandeelhoudersvergaderingen enzomeer. De nadruk ligt op het doen: eerst denken en dan effectief doen!

STUDENTENBEDRIJF.BE - Baas in je eigen bedrijf

Studentenbedrijf.BE biedt een kant-en-klaar programma voor het behalen van het getuigschrift bedrijfsbeheer. Studentenbedrijf.BE is een doe-programma waarbij leerlingen in kleine teams een onderneming vormen volgens het model van een eenmanszaak. De leerlingen stellen een ondernemingsplan op en gaan dit uitvoeren. Ze commercialiseren een product of dienst, registreren volgens de wettelijke bepalingen, marktonderzoek, produceren, verkopen en ga zo maar door.

Gericht op leerlingen van het 5e, 6e of 7e jaar secundair onderwijs (alle studierichtingen).

SMALL BUSINESS PROJECT - Ontwikkelen van ondernemende attitude bij hogeschoolstudenten

De SBP's zijn de mini-ondernemingen van het hoger onderwijs. Via SBP worden proefondernemingen opgestart in de Hogescholen van Vlaanderen. Het stelt de jongeren al tijdens hun studie in staat om zich een reëel beeld te vormen van tal van aspecten van het ondernemerschap en de opstart van een eigen zaak, maar vooral de attitude tot ondernemerschap wordt ontwikkeld.

START ACADEMY - Perspectieven voor ontplooid talent

Start Academy is een businessplanwedstrijd waar Vlaamse hogeschool- en universiteitsstudenten hun eerste stappen in de wereld van het ondernemerschap zetten. Hierbij komt niet alleen een innovatief idee aan te pas, ook alle ondernemersaspecten komen aan bod: een financieel, strategisch, marketing- en businessplan ontwikkelen zijn slechts enkele van de to-do's. Doorheen de wedstrijd zullen de deelnemers gecoacht en gejureerd worden door een vakjury.

Verder heeft Vlajo ook nog projecten gericht op het basisonderwijs (De Droomfabriek), een studiekeuzepakket voor tweedejaars (BLIK), een online ondernemersspel voor de 2e graad, Innovatiekampen voor 16- tot 18-jarigen. Tijdens de Ondernemersklasseweek organiseert Vlajo 'Ondernemers voor de Klas' in de oneven jaartallen en 'Bedrijvendag voor Leraars' in de even jaartallen. Meer weten over Vlajo en al hun projecten of interesse om droomcoach te worden? Surf naar www.vlajo.org.

4.2 Stichting Ondernemen en Onderwijs van UNIZO

De UNIZO Stichting Onderwijs & Ondernemen slaat de brug tussen de onderwijs- en ondernemerswereld. Aan de hand van diverse acties wakkeren ze de ondernemingszin in het onderwijs aan en dit op alle niveaus (van lager tot hoger onderwijs). Bij de zelfstandige ondernemers willen ze een duidelijker en beter beeld scheppen over het Vlaamse onderwijslandschap. UNIZO wil duurzame contacten bevorderen en kennisuitwisseling stimuleren tussen Onderwijs en Ondernemen. Ook de Stichting Ondernemen en Onderwijs heeft verschillende projecten waaraan je kan deelnemen.

UNIZO PRIJS ONDERNEMINGSZIN - Maak je school wereldberoemd

Wat gebeurt er als je leerlingen of studenten aan een project laat werken? Juist! Zij ontdekken hun talenten, boren hun creativiteit aan, werken enthousiast in groep, nemen verantwoordelijkheid en tonen initiatief. Als je school daarnaast ook nog eens een mooie geldprijs kan verdienen, waarom zou je dan niet deelnemen aan de UNIZO Prijs Ondernemingszin? Een jury van experts uit de onderwijs- en ondernemerswereld nomineert negen scholen. De drie laureaten ontvangen een geldprijs van 3.000 euro, de andere genomineerden ontvangen elk 1.000 euro.

LEERONDERNEMING - Word je eigen baas!

De Leeronderneming is een onderneming op school, opgericht en beheerd door de leerlingen, begeleid door de leerkrachten en pedagogisch en organisatorisch ondersteund door de UNIZO Stichting Onderwijs & Ondernemen.

De leerlingen ondervinden alle facetten van het ondernemerschap via alle stadia van een onderneming: van het oprichten over het beheer tot de afsluiting. Je wordt ondergedompeld in het zelfstandig ondernemen en ervaart welke voorwaarden essentieel zijn om te slagen: ondernemingszin, ambitie, doorzettingsvermogen, enthousiasme, creativiteit, zelfstandig werken, ... Omdat elke leerling in de huid kruipt van een zelfstandig ondernemer, wordt hij of zij aangesproken om alle aspecten van het ondernemerschap te verkennen en te ontwikkelen: verkoop, aankoop, boekhouding, commercieel beleid, ... Dankzij deze manier van werken kunnen de leerlingen hun talenten (creativiteit, talent voor communicatie, technisch inzicht, boekhoudkundig talent, ...) ontdekken en ontwikkelen.

STAGEHAPPENINGS - Iedereen wint met een stage!

Stagehappenings zijn regionale stage-netwerkevents waarbij ondernemers en onderwijsinstellingen contacten uitwisselen omtrent kwaliteitsvolle stageplaatsen. Bij een kwalitatieve stage worden zowel de stagiair als de kmo-ondernemer er beter van. Een stage is de ideale manier voor een jongere om de kneepjes van het vak onder de knie te krijgen en kennis te maken met een echte werkomgeving.

Om te weten waar er stagehappenings doorgaan, neem je best een kijkje op www.ondernemendeschool.be.

ONDERWIJSVAKMANSROUTE - Ontdek hoe cool een vak is!

Jongeren van de derde graad basisonderwijs en studenten uit het secundair onderwijs gaan op bedrijfsbezoek en maken concreet kennis met diverse beroepen met toekomst. Ze zien dat een technische of beroepsgerichte opleiding heel goede kansen biedt naar een interessante job.

De bedrijfsbezoeken gaan door bij technische en technologische bedrijven, van een bakker tot een bouwbedrijf, van een fotograaf tot een hoogtechnologisch bedrijf. Elke klas/school kan die dag zijn eigen route uitstippelen.

STUDIEKIOSK

De interactieve Studiekiosk zet de TSO en BSO opleidingen in de kijker!

De interactieve Studiekiosk zet de verschillende opleidingen van het ASO, TSO en BSO in de kijker. Ouders ontdekken met een eenvoudige muisklik de verschillende opleidingen, vinden er actuele sectorinformatie en loonschalen, leren de jobmogelijkheden kennen en maken kennis met afgestudeerden en zelfstandige ondernemers. Een handige tool voor jongeren en hun ouders om hun studie- of beroepskeuze af te toetsen aan de realiteit van de arbeidsmarkt.

BASISMODULE 'IK START EEN EIGEN ZAAK' - Online Lespakket voor de 3e graad Secundair Onderwijs

De kant- en klare basismodule 'ik start een eigen zaak' is ontwikkeld voor leerkrachten die zonder enige voorkennis van economie, hun studenten een middag willen laten kennis maken met de 'wondere wereld van de zelfstandige ondernemer'. Het online lespakket is downloadbaar vanaf de website www.ondernemendeschool.be. De basismodule bevat een theoretisch luik, doe-opdrachten, videomateriaal, links, tips en weetjes. Het pakket biedt de leerkracht de mogelijkheid om de kennismaking met ondernemerschap op een geheel eigen wijze in te vullen.

SUMMER ACADEMY

Gedurende één week in de zomervakantie worden studenten begeleid door experts en topsprekers die samen op zoek gaan naar hun talenten, ondernemende vaardigheden en professionele toekomstplannen.

De Summer Academy is een unieke formule: naast de competenties worden ook de innerlijke drijfveren en de motivatie van de deelnemers aan dieper onderzoek onderworpen. Wat drijft hen? Wat willen ze met hun competenties doen? Wat willen ze bereiken?

Meer details over alle projecten op www.ondernemendeschool.be.

4.3. BRYO van VOKA

Met het ondernemerschapproject Bryo krijgen jongeren drie jaar lang een systematische ondersteuning. Voka wil zo meer starters, beter voorbereid en dus met meer slaagkansen, hun eigen onderneming laten beginnen.

Bryo staat voor BRight en YOung en is kweekvijver voor ondernemers.

Bryo is een netwerk van gedreven jongeren tussen 18 en 36 jaar die goesting hebben om hun idee in de praktijk om te zetten. Bryo zal ondernemers-in-spe en recente starters scouten, bijeenbrengen, adviseren en laten begeleiden door ervaren ondernemers en experts.

Ben je bright? ben je 'young'? heb je goesting? en ben je gedreven?, dan ben je misschien wel een Bryo.

Als je deelneemt aan Bryo, word je drie jaar lang gestimuleerd en begeleid bij alle uitdagingen en beslissingen bij het opstarten van je eigen zaak. De start gaat samen met een teambuildingsweekend om de andere 39 Bryo's uit je eigen regio te leren kennen en het ijs te breken. Maandelijks zijn er gezamenlijke ontmoetingen en worden vorderingen besproken, kunnen problemen aangekaart worden en komen opportuniteiten aan bod. Door kennis en ervaringen te delen, motiveren

Bryo's elkaar en ervaren ze de 'wisdom of crowds'.

Ervaren ondernemers en experts met zinvolle ideeën engageren zich in alle openheid met goede raad en daad. Zo krijgen Bryo's toegang tot ervaring, netwerk en financiën voor de opstartende onderneming. Bryo-ambassadeurs fungeren als objectief en belangeloos klankbord, zijn vlot bereikbaar en kunnen direct advies geven. Naast de praktische, informele en interactieve miniworkshops is er ook individuele coaching door ondernemers uit het Voka-netwerk mogelijk. Al deze verschillende ontmoetingen zijn een unieke kans om een project in al zijn fasen af te toetsen.

Afhankelijk van de behoeften krijg je als Bryo bovendien de kans om voor een strategische Bryo-adviesraad rond 'financiering', 'innovatie', 'vermarkting' te verschijnen. Noem dit maar een generale repetitie vóór je effectief de markt op gaat.

De begeleiding is vraaggestuurd, aangepast aan de ambities, tempo en persoonlijkheid van iedere individuele Bryo-deelnemer.

Ben je ook besmet met het ondernemersvirus? Surf dan naar www.bryo.be en www.goestingmeter.be

4.4. Andere projecten gesteund door het Agentschap Ondernemen

Het Agentschap Ondernemen wil de drijvende kracht zijn achter meer en sterker ondernemerschap in Vlaanderen. Om dat te bekomen steunt het agentschap projecten die het ondernemerschap bevorderen zoals de brugprojecten economie-onderwijs. Deze projecten en wat ze betekenen zijn terug te vinden op www.vononline.be.

Nuttige links

Overheden

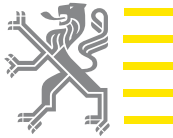
- www.agentschapondernemen.be Drijvende kracht achter meer en sterker ondernemerschap in Vlaanderen. Ondernemers kunnen er terecht voor informatie, advies en subsidies.
- www.vlaanderen.be >thema's > economie en werk : Website waarop de Vlaamse ondernemer wegwijs gemaakt wordt.
- www.innovatiecentrum.be Begeleiding van bedrijven bij opmaken en uitwerken van hun innovatieplannen.
- www.iwt.be Agentschap voor Innovatie door Wetenschap en Technologie. Het IWT adviseert Vlaamse bedrijven en onderzoekscentra bij hun innovatieprojecten en steunaanvragen.
- www.flanderstrade.be Flanders Investment & Trade (FIT) biedt Vlaamse ondernemers een ambitieuze mix van handelsbevorderende acties in het buitenland én in Vlaanderen. Kmo's kunnen bij FIT terecht voor financiële steun.
- economie.fgov.be De site van de federale overheidsdienst bevat nuttige informatie over de kruispuntbank van de onderneming, de wet op de handelspraktijken, intellectueel eigendom, ondernemingsloketten, vergunningen, toegang tot beroep,...
- www.rsvz-inasti.fgov.be Alle informatie over het sociaal statuut en de sociale rechten van de zelfstandige
- www.syntravlaanderen.be Syntra Vlaanderen helpt om meer en beter te ondernemen via opleidingen, vorming en initiatieven die de ondernemingen stimuleren. Opleidingen voor het behalen van getuigschriften bedrijfsbeheer en/of beroepskennis
- www.vdab.be Vlaamse Dienst voor Arbeidsbemiddeling en Beroepsopleiding.
- www.abe-bao.be Brussels Agentschap Ondernemen
- www.ecosubsibru.be Subsidieportaal van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest
- www.banvlaanderen.be Business Angels Netwerk voor startende of groeiende ondernemers op zoek naar risicokapitaal
- www.fonds.org Participatiefonds
- www.pmvlaanderen.be Vlaamse ParticipatieMaatschappij
- www.kmo-portefeuille.be Steunmaatregel gericht op het verbeteren van de huidige of toekomstige bedrijfsvoering bij kmo's.
- www.flandersdc.be Vlaamse organisatie voor ondernemerscreativiteit
- www.designvlaanderen.be Design Vlaanderen is een dienst in het Agentschap Ondernemen. Promoot design en design management.

Sectoren en organisaties

- www.unizo.be Ondernemersorganisatie geeft aan de leden advies en informatie en organiseert opleiding en netwerking.
- www.voka.be Vlaams netwerk van ondernemingen, gericht op advies, informatie en netwerking.
- www.familiebedrijf.be Het Instituut voor het Familiebedrijf wil bijdragen tot de professionalisering, continuïteit en verdere ontwikkeling van de familiebedrijven in Vlaanderen
- www.overnamemarkt.be Alles over het overlaten of overnemen van een bedrijf.
- www.sectorlink.be Portaal van Belgische 463 sectorfederaties.

Buitenland

- ec.europa.eu/youreurope/business Praktische gids voor zakendoen in Europa.
- www.businesslink.gov.uk Officiële overheidswebsite voor ondernemingen in Groot-Brittannië
- www.syntens.nl Innovatienetwerk voor ondernemers, stimuleert en begeleidt ondernemers in het Midden en Klein Bedrijf (MKB) in Nederland.
- www.hbd.nl Hoofdbedrijfschap Detailhandel verzamelt marktgegevens over de kleinhandel in Nederland.

ADRESSEN AGENTSCHAP ONDERNEMEN

Het Agentschap Ondernemen heeft één hoofdzetel in Brussel en vijf provinciale diensten in de provinciehoofdsteden.

ANTWERPEN

Lange Lozanastraat 223
2018 Antwerpen
Tel 03 260 87 00
Fax 03 260 87 07
infoant@agentschapondernemen.be

LIMBURG

Kempische Steenweg 305 bus 201
3500 Hasselt
Tel 011 29 20 00
Fax 011 29 20 01
infolim@agentschapondernemen.be

OOST-VLAANDEREN

Seminariestraat 2
9000 Gent
Tel 09 267 40 00
Fax 09 267 40 60
infoovl@agentschapondernemen.be

VLAAMS-BRABANT

Philipssite 5 - Ubicenter
3001 Leuven
Tel 016 31 10 50
Fax 016 31 10 51
infovlbr@agentschapondernemen.be

WEST-VLAANDEREN

Jan Breydellaan 107 bus 1
8200 Sint-Andries/Brugge
Tel 050 32 50 00
Fax 050 32 50 01
infowvl@agentschapondernemen.be

HOOFDZETEL

Koning Albert II-laan 35 bus 12
1030 Brussel
Tel. 02-553.37.05
Fax 02-553.38.69
info@agentschapondernemen.be